

LÄHEMAD ÜRITUSED

Neljapäeval, 1. oktoobril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval **Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis** on rääkimas oma tegevusaastatest Kalevite juhtorganites ja juba poolesajandipikkusest sõprusest orienteerumisspordiga **Lembit Nöps**.

Esmaspäeval, 19. oktoobril kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis (Raua tn 1) räägivad värskest ilmunud raamatutest **Enn Hallik** ja **Taago Puntso** ("Eesti lauatenise 100 aastat. Rääkimata lood") ning **Tiit Karuks** ("Spordiraadio sajand").

Neljapäeval, 5. novembril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval **Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis** ootame oma meenutustega kuulajate ette kümnevõistlejana Atlanta ja Sydney OM-il võistelnud, nüüdset Kaitseväge Akadeemia spordiinstruktorit **Indrek Kaseorgu**.

Esmaspäeval, 16. novembril kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis toob **Andres Siplane** kuulajateni oma sissevaateid Eesti iluuisutamise üle 100-aastasesse ajalukku.

Laupäeval, 28. novembril – Tartu Ülikooli sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi Fred Kudu nimelises auditooriumis (Ujula tn 4):

Kell 11.00 – ESAS täiskogu koosolek;

Kell 12.30 – ESAS XX konverents teemal „125-aastased Kalevid“. Mõningaid löike Eesti vanimate spordiseltside (Eesti Spordiselts Kalev ja Tartu Spordiselts Kalev) pikalt eluteelt valgustavad **Aleksander Tammert**, **Raido Mägi**, **Rein Lellep**, **Rein Järva jt**.

Ürituste sujuvamaks korraldamiseks palume osavõtust anda teada hiljemalt **20. novembriks** kas enn.mainla@gmail.com või tel. 56497632 (Enn Mainla).

Neljapäeval, 3. detsembril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis on loodetavasti mälestusi jagamas oma ligi poole sajandi pikkuselt spordipedagoogi teelt **Inge Lään**.

NB! – Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu iga ürituse kohta eraldi kutset ei järgne. Täpsemat infot ürituste kohta võib leida ka Eesti Spordiajaloo Seltsi kodulehelt – www.esas.ee või ESOMi kodulehelt – www.spordimuuseum.ee

KROONIKA

ESAS 25. SUVEKOOL VALGEHOBUSEMÄEL

Maie Tamm

Traditsiooniline, seekord juubelihõnguline 25. suvekool algas kolmapäeval, 29. juuli keskpäeval, ilusal päikeselisel suvepäeval Mägede külas

Valgehobusemäe Suusa- ja Puhkekeskuses (*pildil vaade Valgehobusemäele*). Õige pea oli selge, et see koht Järva maakonnas on elamusterohke, külalislahke ja seltsiliikmeid ootab kaks päeva mõnusat ning tegevusrohket suvekooli. Nautisime täiega ilusat suveilma, värsket loodust ja mõnusat seltskonda. Päevakava mahutas nii huvitavaid loenguid kui ka sporti.

Suvekooli hakatuseks oli väga huvitav kohtumine keskuse “peremehe” Kalju Kertsmikuga, kes viimased kümme aastat otseselt puhkekeskust juhib, kuid on juba ligi kolmkümmend aastat väsimatult toimetanud, et sellest kohast saaks ligitõmbav spordi- ja puhkepaik. Valgehobusemäel saab tõesti aktiivselt puhata,

pakutakse tegevusi igal aastaajal, seda sõltumata vanusest või kogemusest. Külastajate päralt on rohelised matkarajad, seiklusrajad, rattasõit, ujumisvõimalused, mägi ja suusarajad ning palju muud. Saime kuulda, kuidas selleni on jõutud, millised on olnud sellel teel raskused ja ka rõõmud.

Kalju Kertsmitik jutuhoos

Piret Maaring on oma jutu lõpetanud

Teiseks „koolmeistriks“ oli kutsutud Järvamaa Spordiliidu tegevjuht Piret Maaring, kes on seniorsportlane-võrkpallur ja toimetab ning jubib juba paarikümmend aastat kogu Järvamaa sporditegevust. Spordiklubisid on 77, väga tubli on tuntud Paide linnameeskond jalgpallis, meeskonnad mängivad esiliigat nii korv- kui võrkpallis, peetakse nii suve- ja talimänge, tunnustatakse parimaid ning viiakse läbi täiendkoolitusi lasteaedadele, õpetajatele, treeneritele, ühesõnaga – käib vilgas mitmekülgne sporditegevus. Spordiobjekte on 172, üritusi kümneid, neist osalejaterohkemad on mõmmiteatejooksud, rahvajooksud ja heategevusüritused.

Väga huvitavad olid ka loengud Järvamaa ja Valgehobusemäe kandi spordielust ning nimekatest spordiinimestest ajaloos.

Kolmapäeva õhtul rääkis meie seltsi „Järvamaa mees“ Märt Ibrus (*pildil*) väga huvitavalt neist maakonna spordiinimestest,

kellest on maha jäänud sügavam jälg ja saime teada nii mõnegi huvitava fakti Järvamaa spordiloos. Oma jutu kinnistamiseks korraldas Märt viktoriini. Sellest teadmiste ja tähelepanu proovist väljus võitjana kolmik: Milvi Brokko, Rein Järva ja Maie Tamm (*pildil vasakult paremale*). Meeleolukas õhtu lõppes Põldveede pere valmistatud koogi maitsmisega

Siinkohal on õige aeg kiita koduselt mugavaid majutuskohi ja Usbeki juurtega peakoka huvitavaid ning maitsvaid toite!

Neljapäeva hommikupoolikul tuli meid harima spordiklubi Vargamäe juht ja tõstmise vanemtreener Ahti Uppin (*pildil*). Saime kuulda, kuidas sündis pea tühjale kohale Eesti tõstesporti üheks kantsiks kujunenud klubi, missuguseid takistusi tuli ületada sellel teel alates sajandivahetusest. Et klubi on tegusates kätes, annab tunnistust see fakt, et Ahti Uppin on nimetatud Eesti parimaks tõstetreeneriks aastatel 2010–2011 ja 2024–2025.

Loengute vahel jätkus vaimu harimise kõrval aega ka kehaliseks tegevuseks. Tunniplaani mahtus viis sportlikku mõõduvõtmist (korvpalli vabavise, noolevise, mülkky täpsusvise, kettagolf ja viskemäng „maisiau“),

Poseerivad mälujõustiku II (vas.: Jaan Vehlmann, Anne Vasarik, Enn Mainla ja Uno Plakk) ja III koha (Eduard Virkus, Marika Rell ja Enn Hallik) võitjad

Kettagolfis näitavad oma täpsust Rein Järva ja Kersti Põldvee

*Vabaviskel Maie Tamm, Enn Hallik, Marika Rell ja Jaan Vehlmann;
 “maisiauku” viskavad Natalja Taivere, Mait Luha ja Milvi Brokko*

kus sai rakendada kogu oma osavust ja täpsust, kuid ei puudunud ka “õnnefaktor”! Kui punktid kokku võeti, selgus, et suvekooli parim spordidaam oli Anne Vasarik (*pildil vasakul*) Tiiu Pärniku ja Marika Relli ees ning parim spordimees Enn Hallik (*pildil paremal*) Peep Põldvee ja Toivo Järvis ees.

Nagu tavaks, suvekool lõppes aupaberite, medalite ja tunnistuste jagamisega. Siis koguneti ühispildile ja seejärel – hüvasti Valgehobusemägi!

▼ 25. suvekooli lõpupilt

SUVISEL AJAL TALVISED JUTUD

Saabuva sügise eel algas ESAS seltsipäevade uus hooaeg. Sissejuhatuseks oli viludaks kiskuva suve lõpukuusse jäänud 3. septembri seltsipäev, mille sisu suvisest soojusest oligi juba üsna kaugel – toimus iluuisutamisest rääkiva värске raamatu „Kõige teravamad flipid tulevad TVUKist ehk uisuklubi Gliss mitteametlik ajalugu“ esitlus.

Raamatu autor Andres Siplane (*pildil*) rääkis trükise esimeseks tutvustuseks kuidas tuli mõtte hakata kirjutama sellel teemal raamatut. Põhjuse andis see, et koos iluuisutreeneri Tiiu Valgemäega 2011. aastal asutatud uisuklubi Gliss hakkas jõudma oma 15 tegevusaasta tähistamiseni.

Raamatuks materjali puudust polnud. Põnevaid lugusid jagus. Alustada tuli muidugi Tiiu Valgemäe treenerist Vaike Padurist, kes ise alustas iluuisutreeningutega täpselt 100 aastat tagasi, so 1926. aastal. Abiks oli tema enda umbes kaheksateistkümnemele leheküljele kirjutanud elulugu.

Esimesed iluuisud sai Vaike 15-aastaselt ja algasid treeningud Eldur Hiiopi juures. Hea põhja oli ta saanud Ernst Idla võimlemisgrupis. Paari aasta pärast võitis ta juba noorte meistrivõistlused (1928).

1935. aastal suundus Vaike Paduri keele õppimise mõtetega teele Inglismaa poole. Seiklusrikas reis algas mingi söelaeva pardal, kuhu ta raha nappuse tõttu koha kauples ja ainsa reisijana oleks peaaegu koos laevaga põhja läinud. Õnneks jõuti siiski Calais'i sadamasse, kust edasi Doverisse oli sunnitud luksusaarikuga reisima ja kui lõpuks Londonisse jõudis, oli rahanatuke peaaegu otsas ja tuli loodetud seltsidaami seisus vahetada raha teenimiseks majapidajanna ameti vastu. Esimest töökohta polnud kauaks, aga siis tal läks hästi, sattudes tööle daami juurde, kes oli rikastunud habemeajamise vahu Shavexi väljamõtlemisega. Ekstsentriline proua kartis küll sulisid, kuid võitles surmanuhtluse vastu. Proua neurootilisus väsis ja ta vahetas töökohta, kuid üsna varsti tuli hoopis Eestisse tagasi. Jällegi söelaeva pardal ja jällegi eluohtlike seikluste saatel, kuna satuti tormi kätte, nii et „lained löid üle parda“.

1936. aastal õnnestus Vaike Paduril käia taliolümpial Garmisch-Partenkirchenis, kus sai saata Eduard Hiiopi ja Helene Mihelsoni paarissõiduks jääle. Vaike Paduri enda iluuisutamiskarjäär on tähelepanuväärne, et ta tuli esimest korda Eesti iluuisutamismeistriks 1930, viimati 1952, olles ise 1945. aastast paralleelselt ka iluvõimlemis- ja iluuisutamisetreener.

Visadusest ja läbilöögivõimest räägib Kadriorgu kunstjääplatsi valmimine, mis oli esimene tehisjää Eestis. Muide külmutusseadmed olid pärit ühelt Hiiumaa juures põhja läinud kalalaevalt. Hokimehed heitsid hiljem ette, et Vaike lasi jää sihilikult ehitada hokimänguks sobimatu suurusega. See siiski hokimehi päriselt minema ei peletanud ja nad olevat ruumikitsikuse tõttu töötanud välja koguni unikaalse lähisöötude stiili.

Padurist oli Andresel pajatada mitmed lood, üks põnevam kui teine, kuid lugusid jagus ka teistest uisutajatest, eelkõige Tiiu Valgemäest.

Andres Siplane ja Tiiu Valgemäe raamatu esmaesitlusel 29. juulil Kalamaja muuseumis Tiiu Valgemäe Uisukooli 15. sünnipäeva tähistamisel

1953. aastal 6-aastaselt Vaike Paduri juures iluisutamistreeningutega alustanud Tiiu Valgemäest (siis veel Tomson) sai üks tema andekamaid õpilasi. Tiiu tuli Eesti meistriks esmakordselt 15-aastasena 1963. aastal.

Siit tuli kohe lugu, mis sellega seotud ja lõi ajakirjanduses laineid. Nimelt Tiiu juba tiitlitega konkurendid Reet Piiber, Anne Ritslaid ja Tiiu Tamm ei ilmunud vabasõidu starti, sest olid eelmisel õhtul istunud Moskva rongile, et jõuda jäätsirkuse katsetele. Maailma esimene „Tsirkus jää“ saigi nende töökohaks järgmiseks paarikümneks aastaks, mis kahtlemata oli ka Vaike Paduri treeneritöö kvaliteedi näitaja.

Ülikoolihariduse omandas Tiiu paremate treenimisvõimaluste tõttu Minskis ja tuli kahel korral (1966 ja 1967) ka Valgevene meistriks. 1970. aastal iluuisutamistreeneri diplomi saanud Tiiu hakkas kohe tööle Mererajooni Laste Spordikoolis oma treeneri Vaike Paduri kõrval.

Andres Siplane rääkis veel mõnegi loo Tiiu Valgemäest ja uisuklubiga Gliss seotud inimestest ja seikadest. Aga jätkem midagi ka raamatulugejatele avastada ja seda trükist tasub tõesti lugeda neil, kellele läheb korda Eesti iluuisutamise minevik, olevik ja tulevik, selle kauni spordiala käekäik.

KÜLAS OLI MARGUS UBA

Märt Ibrus

21. septembril avas ESAS Tallinna osakond oma sügishooaja. Esmalt austati suviseid juubilare: Merike Rõtova, Anne Tamm ja Tiit Karuks. Meenutati suvekooli ja jutuks tulid ka uued teemad, kuid loomulikult oli sel pärastlõunal peamise tähelepanu all seltsi külaline – Margus Uba, kel täitus sel kevadel 50 eluaastat, ent kellel teguderida juba üpris pikk.

Marguse isa Toomas Uba oli omal ajal ETV sporditoimetuse juht ja just sellises äärmiselt spordilembeses peres uus maailmakodanik kasvaski. Kodus oli kaks telerit, mustvalge ja värviline, vahel oli ka mitu ülekannet käimas ja siis tõsteti mõlemad pildid kõrvuti, et mitte jääda millestki ilma. Margusele meenub ähmaselt pilt Piritalt, olümpia-regati avamiselt 1980, samuti nuttis ta karupoeg Miška lahkumise üle Moskva olümpia lõputseremoonial. Kolm aastat hiljem, juba seitsmesena, jälgis ta esimesi kergejõustiku MM-võistlusi Helsingis. 1984 OM-ilt jäid meelde Carl Lewise esinemised. Elamuseks olid Canada Cup jäähokis. 1986 äratas isa pojad (vend Tarmo oli pea neli aastat vanem) öösel kell 3 üles, et ülekannet jälgida! Aga ei istunud ka ise vaid teleka ees.

Margus läks kuueaastaselt Mererajooni spordikoolis Kadriorus Karin Pedaku käe alla tennise trenni (*pildil tõestus, et Margus sai tennisearmastuse kogu*

eluks), vend hakkas treener August Soku juures korvpalli mängima. Perekonna sõbrad Kalle ja Merle Klandorfid soovisid küll panna oma tütre, sama vana Heleni Margusega paaris võistlustantsu harjutama, ent sellest plaanist siiski, eeskätt isa Toomase poolt, loobuti. Aastast 1990 hakkas Margus ka tennisekohtunikuna tegutsema.

1994 lõpetas ta 44. Keskkooli ja asus õppima Tallinna Pedagoogika-ülikoolis inglise keelt. Samas hakati Pärnus korraldama Baltic Satellite turniire tennises. Inglise keele oskajana oli Margus igati aldis ja valmis rahvusvahelises seltskonnas aktiivselt osalema ja tegi ka omale nime. 1996 saigi temast Eesti tennisekohtunike kogu esimees, võttes ameti üle seni 27 aastat kogu vedanud Aavi Dobrõsilt, kes on meie seltsi liige ning selgi kohtumisel asja üle rääkis. 1995 sai Margus rahvusvahelise tenniseföderatsiooni ITF valge märgi, 1997 aga pronksmärgi. 1995 sügisel oli ta just Iisraelis, kui Tel Avivis tapeti peaminister Yitzhak Rabin. 1996 Kreekas, edaspidi palju Soomes, häid kohtunikke oli igal pool hädasti vaja. Ta sai vajaliku koolitust ning nii sai pea 20 aastat usinalt ringi rännatud, kuni pereelu seadis 30-aastaselt omad piirid. Kokku sai ta kirja enam kui 2000 profimängu, tuntumad nimed olid Pete Sampras, Andre Agassi, Marat Safin.

1990-ndatel hakkas Margus ka ETV-s kaastööd, tegema, esialgu tõlkis sisseostetud tennisesaateid. Euroopa Ringhäälingute Liit (EBU) otsis samas hakkajaid noori, kes hakkaks olümpiamängudel erinevate alade klippe kokku panema. Nii sai rakendust ka isade järgi tuntud nimepaar Uba-Rääk, koos Kristjan Rääguga tegi Margus Atlanta olümpial 1996 oma debüüdi. Hiljem käis ta veel Sydneys, Ateenas, Torinos taliolümpial ja Pekingis 2008.

2009 tuli Eesti turule Viasat Sport Baltic. Algasid tennise ülekanded. Enam kui 1000 mängu koos Michel Lehtmetaga. Seejärel erakanalitel olümpiamängude ülekanded. Kergejõustik ja suusatamine, siis põhialad kas suvel või talvel. TV3-ga Rios 2016 ja Pyeongchangis 2018, Kanal2 (pildil Margus Uba Kanal 2 kommentaatoriboksis) lainel Pe-

kingis 2022 talvel, Tokyos ja Pariisis. Hea meelega teeks ta koostööd ka edaspidi kui on pakkumisi.

Praegu on Margusel põhitöö kinnisvara vallas. Tennises on põhiülesanne kolme lapse tennisetreenigute tagamine. See on ju harrastus kogu eluks! Ühtlasi jälgib ta spordi arengut laias maailmas, oskab hinnata uusi trende, eeskätt kasvava põlvkonna vaatevinklist. Küsimisi ja kostmisi oli veelgi.

Tallinna osakonna juht Rein Järva tänas esinejat ja kutsus teda ja tema kaasteelisi ka seltsi ridadesse. Värsket verd on hädasti vaja. 50+ põlvkond on igal juhul oodatud kaasa lööma.

ON OLULINE TEADA!

ESAS täiskogu otsusel on **2024. aastast liikmemaks 15 eurot (pensionäridel 10 eurot)**. Endiselt on liikmemaksust vabastatud 85-aastased ja vanemad. Liikmemaksu vabastus kehtib ka auliikmetele. Loomulikult liikmemaksust vabastatutel jt **pole keelatud seltsi oma panusega toetada**. Seltsi sisseastumismaks on **5 eurot**.

Nõutuks teeb asjaolu, et vaatamata meeldetuletustele igas Teatajas ja ka vahepeal meili teel, on ikka veel neid seltsikaaslasi, kes pole neid näpuviibutusi tähele pannud ja ikka veel pole liikmemaksu tasumiseni jõudnud. Head võlglased, palun andke nõu mismoodi peaks teile liikmemaksu tasumise olulisust selgitama, et jõuluks oleks see pea ainukene liikme aukohustus kõigil täidetud.

Liikmemaksu (ja toetusi) on võimalik üle kanda Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. EE951010152001602002 SEB pangas või tuua/saata Enn Mainla (Rüütli 15, Tartu 51007, tel 56497632, E-mail: enn.mainla@gmail.com) või Tallinna osakonna liikmetel oma osakonnas Peep Põldveele (tel 53828026, E-mail: peeppoldvee@gmail.com).

□ □ □ □ □ □ □

**Täname Eesti Kultuurkapitali
seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

**Fotod: Facebook, Mait Luha, Enn Mainla,
Hendrik Osula/Ekspressmeedia/Scanpix**

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr 119
koostas ja toimetas Enn Mainla**